

KORKUT ATA TÜRKİYAT ARAŞTIRMALARI DERGİSİ

Uluslararası Dil, Edebiyat, Kültür, Tarih, Sanat ve Eğitim Araştırmaları Dergisi

The Journal of International Language, Literature, Culture, History, Art and Education Research

Sayı/Issue 15 (Nisan/April 2024), s. 1138-1156.
Geliş Tarihi-Received: 18.01.2024
Kabul Tarihi-Accepted: 19.03.2024
Araştırma Makalesi-Research Article
ISSN: 2687-5675
DOI: 10.51531/korkutataturkiyat.1422107

Atatürk'ün Giysilerinin İncelenmesi ve Yapay Zekâ ile Giydirilmesi Üzerine Bir Araştırma

A Research On Analysing Ataturk's Clothes and Dressing him with Artificial Intelligence

Fatma BAYRAKTAR*

Öz

Mustafa Kemal Atatürk, Türkiye Cumhuriyeti'nin kurulmasının ardından, topluma çağdaş bir kimlik ve dış görünüş kazandırmayı amaçlamıştır. Bunun için şapka kanunu ve kıyafet devrimini uygulamaya koymuştur. Topluma bu devrimleri sözlü ifadelerle anlatmanın ötesinde kendi moda anlayışı ve kültürü ile birleştirerek sunmayı tercih eden Atatürk adeta bir moda ikonu etkisi yaratmıştır. Döneminin en modern, şık ve hayranlık uyandıran liderlerinin başında gelen Atatürk'ün giysileri her zaman merak edilen bir konu olmuştur. Atatürk'ün askeri ve siyasi hayatını anlatan sayısız çalışma varken giysilerini konu alanların sayısı çok yetersizdir. Bu çalışmada, Atatürk'ün mevcut giysilerinin incelenmesi ve yapay zekâ ile yeniden giydirilmesi amaçlanmıştır. Bunun için ilk olarak, Anıtkabir Atatürk Müzesi'nde sergilenen giysiler, hazırlanan gözlem fişi uygulanarak analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Araştırmanın bir diğer bölümünde ise üretken yapay zekâ araçları kullanılarak Atatürk günümüzde yaşasaydı nasıl giyinirdi sorusunun cevabı aranmıştır. Bunun için Bing Image Creator ve Stable Diffusion XL programları kullanılarak günümüz moda çizgisine uygun koleksiyonlar hazırlanmıştır. Atatürk'ün orijinal giysileri yapay zekâ araçları ile oluşturulan koleksiyonlar birlikte değerlendirilmiştir. Kullanılan giysi parçaları benzer olmakla birlikte detaylarda farklılıklar belirlenmiştir. Atatürk'ün kendi döneminin şartlarına göre hazırlanmış giysilerinin üzerinden yaklaşık yüz yıl geçmesine rağmen modern ve şık görünümlelerinden pek de bir şey kaybetmedikleri görülmektedir. Bu da Atatürk'ün zamansız bir giyim zevki ve anlayışının sonucudur.

Anahtar kelimeler: Atatürk, Atatürk giysileri, yapay zekâ, giyim

Abstract

Mustafa Kemal Atatürk, after the establishment of the Republic of Turkey, aimed to give the society a modern identity and appearance. For this, he implemented the hat law and the clothing revolution. Atatürk, who preferred to present these revolutions to the society by combining them with his own fashion sense and culture rather than explaining them verbally, created a fashion icon effect. The clothes of Atatürk, one of the most modern, stylish and admired leaders of his time, have always been a subject of curiosity. While there are countless studies on Atatürk's military and political life, the number of studies on his clothes is very insufficient. In this research, it is aimed to analyse Atatürk's existing clothes and re-dress

* Dr. Öğr. Üyesi, Akdeniz Üniversitesi, Güzel Sanatlar Fakültesi, Tekstil ve Moda Tasarımı Bölümü, Antalya/Türkiye, e-posta: fbayraktar@akdeniz.edu.tr, ORCID: 0000-0002-8622-726X.

them with artificial intelligence. For this purpose, firstly, the clothes exhibited in Anıtkabir Atatürk Museum were analysed and interpreted by applying the prepared observation sheet. In another part of the research, the answer to the question of how Atatürk would dress if he lived today was sought by using productive artificial intelligence tools. For this purpose, collections suitable for today's fashion line were prepared using Bing Image Creator and Stable Diffusion XL programmes. Atatürk's original clothes and collections created with artificial intelligence tools were evaluated together. Although the pieces of clothing used were similar, differences were determined in the details. It is seen that although about a hundred years have passed since Atatürk's clothes prepared according to the conditions of his own period, they have not lost much of their modern and stylish appearance. This is the result of Atatürk's timeless taste and understanding of clothing.

Keywords: Atatürk, Atatürk's clothes, artificial intelligence, clothes

Giriş

Kıyafet, insanlık tarihiyle birlikte sürekli gelişme gösteren ve yenilenen bir süreci ifade etmektedir. Kıyafeti etkileyen unsurların başında iklim, coğrafya, tabiat şartları, dini inanışlar, kültürel değerler gelmektedir. Aynı zamanda kıyafet; insanların mevkisini, cinsiyetini, milliyetini, bölgesini, ait olduğu toplumu, medeniyetini, inanç, duygu ve düşüncesini de ortaya koymaktadır. Kıyafetteki değişimler, toplumlar tarafından kültürün değişimi olarak da sıklıkla algılanmaktadır (Yıldırım, 2023, s. 407). Bütün bunlara ek olarak kıyafetin tercihinde, ekonomik durum ile bazı sosyal değerlerin etkisinden söz edilebilir. Tarihte giyim bunları belirlerken, başa giyilenler üstte giyilenlerden daha önemli olmuştur. Şapka, sarık, fes ait olunan topluluk ve inançları hakkında fikir vermiştir (Sezer Arıç, 2006, s. 142).

Atatürk, tarihin akışını değiştiren, nadir görülen bütüncü bir yöneticidir. Büyük bir devlet adamı olduğunun göstergesi olarak monarşiyi Cumhuriyet'e dönüştürerek bir devrime imzasını atmıştır. Bunu başka hangi reformlarla besleyeceğini de bilmiştir (Ortaylı, 2018, s. 15-16). Bu süreçteki reformların en önde geleni kıyafeti yani dış görünümü modernleştirmek için yapılan toplumsal alandaki düzenlemelerdir. Görünümü çağdaş hale getirmek, kıyafette de modern dünya ile hareket etmek için 1925'ten 1934'lere kadar süren çalışmalara başlanmıştır. Bu dönemde erkeklerin şapka, kadınların çağdaş kıyafet giymeleri teşvik edilmiştir. Atatürk gerçekleştirdiği reformlara kendisi öncülük ederek, şık kıyafetleri ile topluma örnek tescil etmiştir. Döneminin ileri gelenleri tarafından örnek alınan Atatürk'ün kıyafetleri, yurt dışından ve Türkiye'nin en iyi terzileri tarafından tasarlanıp dikilmiştir. Atatürk'ün ölümünden sonra Anıtkabir'deki Atatürk Müzesi'nde korunmaya alınmıştır (Sezer Arıç, 2006, s. 154-155).

Birçok sektörde olduğu gibi, moda sektöründe de yapay zekâ teknolojilerinin kullanımı hızla yaygınlaşmaktadır. Yapay zekâ geniş bir kavramdır; zekâ ajanları, akıllı davranış, akıllı sistemler, zekâ sergileyen makineler ve algoritmalar dahil olmak üzere çeşitli terimleri kapsamaktadır. McCarthy yapay zekâyı, zeki akıllı ve yetenekli insanlar yaratma bilimi ve mühendisliği olarak tanımlamıştır. Günümüzde birçok sektör yapay zekâyı kullanmaktadır (Shin, & Hwang, 2022, s. 678). Kelimelerden görsel oluşturan yapay zekâ araçlarının kullanımı ile beraber moda tasarımında koleksiyon oluşturma süreçlerinde yerini alan yapay zekanın sektördeki kullanımı tüm süreçleri kapsayacak şekilde yaygınlaşmaktadır.

Atatürk'ün siyasi ve askeri hayatını anlatan pek çok çalışma varken giysilerini konu alanların sayısı çok yetersizdir. Bu çalışmada, Atatürk'ün mevcut giysilerinin incelenmesi ve yapay zekâ ile yeniden giydirilmesi amaçlanmıştır. Bunun için Anıtkabir Atatürk Müzesi'nde sergilenen giysiler, hazırlanan gözlem fişi ile renk, malzeme, model özelliği, üretim özellikleri bakımından analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Araştırmanın bir sonraki bölümünde ise üretken yapay zekâ aracı kullanılarak Atatürk yeniden

giydirilmiştir. Günümüz moda anlayışına uygun olarak oluşturulan koleksiyonlar ile orijinal tercihleri birlikte değerlendirilmiştir.

Cumhuriyet Dönemi Erkek Giyimi

Osmanlı Devleti'nde giyim ve kuşam, çok uluslu yapısının gereği; kimlik belirleyici bir unsur olarak ve sosyal, ekonomik, dini bir ayrıştırma aracı olarak görülmüştür. Bu nedenle kılık ve kıyafet, kişinin dinini, mesleğini, sahip olduğu statüyü gösteren bir araç olarak değerlendirilmiştir. Cumhuriyet döneminde modern devlet anlayışıyla oluşturulan devrimler ile giyim yeni dünya düzenine göre şekillendirilmiştir. Osmanlı Devleti'nin Tanzimat Dönemi'nden itibaren devam eden modernlik ile gelenekler arasında çatışan moda anlayışı Cumhuriyet Dönemi ile özgün ve sade bir görünüme kavuşmuştur (Ketmen & Çoruh, 2021, s. 36).

Atatürk yapmış olduğu devrimlerde önceliği kıyafet düzenlemesi üzerine gerçekleştirmiştir. Bunu yaparken toplumu değiştirmenin öncelikle dış görünümün değiştirilmesi gerekliliğinden yola çıkmıştır. Bu düzenlemenin toplum için önemli bir mücadele olduğunu bildiği için de öncelikle erkekler için zorunlu hale getirmiş, kadınları bu düzenlemenin dışında bırakmıştır. Ancak her fırsatta kadının dış görünümünün değişiminin gerekliliğini vurgulamıştır (Koç, 2019, s. 794).

Modernleşme sürecinde görülen değişim Cumhuriyet döneminde kadın üzerinden sembolize edilse de erkek üzerinde de ciddi değişimleri beraberinde getirmiştir. Cumhuriyet yönetimi yeni devletin erkek modelini batılı çağdaşları gibi giyinen, hayatı kadınlarla ortak olarak paylaşabilen bir birey olarak tanımlamıştır. Cumhuriyetle birlikte erkek kıyafet modası ve nasıl giyilmesi konusunda bilgi veren yazılar gazetelerde yer almaya başlamıştır. Bu açıdan Cumhuriyet devrimleri arasında yer alan Şapka Kanunu ve kılık kıyafete ilişkin düzenlemeler, halkın günlük yaşamında önemli bir değişimin simgesi olarak yer almıştır (Ayдын, 2018, s. 61).

2 Eylül 1923 tarihinde bütün hükümet memurlarının fes giymelerinin yasaklanması Büyük Millet Meclisi'nde kabul edilmiştir (Sherril, 1977, s. 195). 25 Kasım 1925 tarihinde mecliste kabul edilen 671 No'lu "Şapka İktisası Hakkında Kanun" ile TBMM üyeleri ve memurlarına başlık olarak şapka giyilmesi zorunluluğu getirilmiştir. 3 Aralık 1934 tarihli kanun ile din adamlarının mabed ve ayinler dışında ruhani kıyafet giymeleri yasaklanmıştır (Ardakoç, 1988, s. 145).

Cumhuriyetin ilanından sonra erkek giysilerinde geleneksel tarz yerine, Batı modasını yansıtan kesim ve aksesuarların kullanıldığı görülmektedir. Devletin üst düzey yöneticilerinde erkek moda tarzını görmek mümkündür. Bu dönemde erkeklerin her zaman bakımlı, modern ve şık oldukları; silindir panama şapka, papyon, golf pantolon, pelerin, beyaz mendil gibi daha önce toplumda görülmeyen giysi ve aksesuarları kullanmaya başladıkları gözlenmiştir. 29 Ekim 1925 yılında Ankara'da düzenlenen Cumhuriyet'in ilk resmî balosuna, başta Atatürk olmak üzere Ankara'daki resmî erkân basının ileri gelenleri katılmışlardır. Baloya katılan erkekler smokin ve frak giymişlerdir. Dönemin terzileri çoğunlukla yurt dışından getirdikleri yün, pamuk, keten, ipek, kaşmir gibi kumaşları kullanmışlar; giysi olarak ceket, pantolon, palto, smokin, frak, aksesuar olarak ise papyon, kravat, şapka, eldiven ve mendil ön plana çıkmıştır (Öngen, 2015, s. 7).

Atatürk'ün Kişiliği ve Moda Anlayışı

Üstün bir güce, sağlam bir fikir ve ideale dayanan Atatürk yeni ve modern Türkiye Cumhuriyeti'nin kurucusu olmuştur (Eroğlu, 1971, s. 87). Atatürk, tam anlamıyla büyük bir lider kişiliğine sahiptir. Güçlü bir tarihi görev bilincine, hür ve bağımsız

yaşama hedefine sıkı sıkıya bağlıdır. Atatürk'ün dünya görüşünün realist ve pragmatik olması, çağdaşlaşma hedefini sürekli dinamik tutması hedeflerine ulaşmasında etkili olmuştur (Kubalı, 1973, s. 99-101). Gerek yaşarken gerek yaşamından sonra hakkında anlatılanlar ve yazılanlar, karizmatik kişiliğinin kanıtıdır (Kongar, 1983, s. 133).

Atatürk reformlarında, çağdaşlaşma ve medeni dünya insanları önemlidir. Halkın medeni insanlar gibi giyinmesini savunmuştur (Erendil, 1988, s. 67). Kıyafet devrimi Atatürk'ün gerçekleştirdiği önemli devrimlerden biridir (Saray, 1989, s. 5). 24 Ağustos 1925 günü Karadeniz kıyılarında bir geziye çıkmış, Kastamonu'da şapka giyerek bir ilki gerçekleştirmiştir (Villalta, 1981, s. 569).

Atatürk kıyafet reformlarını yaparken halka kendini örnek olarak sunmuştur. Dönemin çağdaş kıyafetlerini kendi üzerinde uygulayıp halkın karşısına çıkarak toplum üzerinde daha hızlı benimsenmesini sağlamıştır. Halkın giyim tercihlerini yönlendirmede de önderliğini sergilemiştir. Atatürk'ün çağdaş ve reformist kişiliğinin bir parçası olan giyim kültürü, fikirlerinin kıyafetlerine olan yansımaları açıkça görülmektedir.

Giysi, bireylerin bir seçimi olarak temelde kişinin kimliğinin diğer bireylere gösterilmesini ifade etmektedir. Modern giysi, literatürde benliğin toplumun diğer bölümlerinden farklı anlamda öznel bireycilikle ilişkilendirilmektedir. Modern toplum, kendi ihtiyaç ve durumlarını anlayan, onları toplumsal grupların ihtiyaç ve durumları ile bağdaştıran ve kendi kişisel düşüncelerini kamusal alanda dile getiren kişilere dayanır (Durham, 2008, s. 122). Atatürk tam da bunu gerçekleştirmiş bir bireydir.

Moda tasarımcısı Faruk Saraç, 1998 yılında Atatürk'ün giysileri üzerine kapsamlı bir inceleme yaparak 369 parçadan oluşan Sarı Zeybek isimli bir Atatürk koleksiyonu hazırlamıştır. Saraç bu sürecin sonunda; Atatürk'ün son derece şık giyinen bir lider olduğunu, yaşadığı dönem moda ve teknolojideki durum dikkate alındığında, moda konusunda da önder olduğunu belirtmiştir. Kıyafetlerinin çoğunu kendisinin çizdiğini ve özel terzisine diktirdiğinin altını çizmiştir. Giyimde Atatürk'ün çok detaycı olduğunu, ayakkabısından şapkasına, kol düğmesinden bastonunun rengine kadar bütünlük içinde olduğunu vurgulamıştır (Saraç, 1998).

Atatürk'ün giyim tarzı incelendiğinde bazı detaylar ön plana çıkmaktadır. Ceketleri dar kesim, pantolonları bol kesim, takım elbise içine yelek başlıca tercihleri arasındadır. Yenilikçi stilini cesur bir tavırla taşıyan Atatürk, gardırobundaki giysileri kendi tercihleri ile oluşturmuştur. Atatürk, bazı kıyafetlerini kendi tasarlayıp Levon Kordonciyan, Jan Plüris, Petro Martino gibi özel terzilerine diktirmiştir (Esquire, 2023). Kordonciyan, Atatürk tarafından bilgi ve becerisini artırmak için bir grup arkadaşı ile Paris'e gönderilmiştir. Devlet bursuyla altı yıl kaldığı Paris'teki eğitiminde smokin, frak gibi giysilerin dikişinin inceliklerini ve ustalıklarını öğrenmiştir. Döndüğünde Atatürk'ün smokin, frak, jaketatay, bonjur, redingot vb. resmî tören giysilerinin tasarım ve dikimini yapmıştır (İnce, 2021).

Atatürk takım elbiselerde keten, gabardin, tüvit kumaşları, gömlelerde ise keten ve ipek kumaşları tercih etmiştir. Resmi davetlerde ipek gömlekleri, günlük giyimde ise keten gömlekleri giymiştir. Pijama yerine keten giysi giydiği, sabahları robdöşambr giydiği bilinmektedir. Stilindeki renk tercihi ise, ekru ve beyazın tonlarını siyah ve kahverengiyle tamamlamıştır. Atatürk, frak giydiğinde üzerine pelerin giymeyi tercih etmiştir. Genelde yün ve kaşe paltolarını eldiven ve şapka gibi aksesuarlarla tamamlamıştır. Siyah kaşe paltolarının yaka içleri genellikle samur kürk ile kaplanmıştır. Atatürk'ün stilinde aksesuarlar büyük önem taşımaktadır. Düz veya desenli kravat, cep mendili, yaka iğnesi, kol düğmesi, köstekli saat ve fötr şapka tamamlayıcı unsurları oluşturmuştur. Ahşap bastonlarda sevdiği aksesuarlar arasında yer almıştır. Kaşkol, ipek

mendil ve ahşap bastonları "G.M.K." veya "K.A." amblemli. Giysilerin rengine uygun kışın yün, yazın da pamuklu veya merserize çoraplar tercih etmiştir. Ayakkabıları ise Onufri Karkidilis ve çırağı Tanaş Elefteriadis tarafından yapılmıştır. Atatürk kıyafetlerini zaman ve mekânı göz önünde bulundurarak seçmiş ve kıyafetlerin iletişimde önemli bir araç olduğunu düşünmüştür. Atatürk, frak giymenin kişinin ev sahibi olduğunu vurguladığı için devlet insanlarını makamında genellikle bu giysi ile ağırlamıştır (Esquire, 2023).

Yapay Zekâ ve Moda

Yapay zekâ kavramı yeni olarak algılansa da sorunlara insan aklı gibi çözümler üreten bir varlık yaratma fikri, yazarlar ve filozoflar tarafından yüzyıllar önce çeşitli şekillerde ortaya atılmış ve tartışılmıştır. Aralarında Aristoteles, Descartes, Gottfried gibi filozofların olduğu pek çok düşünür temel bilişsel işlemlerin neler olduğuna dair araştırmalar yaparak muhakeme gücü olan bir yapay zekâ oluşturmanın yollarını aramışlardır. Alan M. Turing, "Hesaplanabilir sayılar karar verme probleminin bir uygulaması" adlı makalesinde, yapay zekâ kavramına öncülük edecek bir makine tasarlamış ve 2000 yılına kadar dijital bilgisayarların insan zekâsına ulaşacağı öngörüsünde bulunmuştur (Doğan, 2023, s. 90). Turing (1950), insanın zekâsına eşdeğer bir zekâ sergileyen makinelerin bir simülasyonunu önermiştir. Turing Testi olarak bilinen bu test, bir makinenin bir insaninkine eşdeğer veya ondan ayırt edilemeyen akıllı davranışlar sergileme yeteneğini ölçebilmektedir. 1955 yılında yapay zekâ üzerine Dartmouth yaz araştırma projesi başlıklı çalışma kapsamında, John McCarthy, Marvin Minsky, Nathaniel Rochester ve Claude Shannon tarafından öğrenmenin veya zekânın belirli özelliklerinin bir makina tarafından taklit edilebileceği varsayıldığı bir çalışma sunulmuş ve yapay zekâ kavramı da ilk kez burada kullanılmıştır (Bozkurt, 2023, s. 64).

Yapay zekâ, 1980 yılında bir endüstri ve bir bilim dalı olarak kabul görmeye başlamış, 1998 yılında internetin yaygınlaşmasıyla birlikte yapay zekâ tabanlı pek çok program geniş kitlelere ulaşmıştır. Üretken yapay zekâ, mevcut veri kümelerine veya kullanıcı girdilerine dayalı yeni içerik oluşturmak için algoritmalar ve makine öğrenimi teknikleri kullanarak çeşitli yaratıcı alanlar için yüksek kaliteli sanatsal malzeme üretebilen araçlar bütünü olarak tanımlanabilir. Buna göre, üretken yapay zekâ araçlarını ve bu araçlar tarafından üretilen sanat ürünü niteliğindeki çıktıları 3 grupta toplamak mümkündür; bunlar metin formunda sanatsal ürünler, ses formunda sanatsal ürünler ve görsel formda sanatsal ürünlerdir (Doğan, 2023, s. 90-93).

Üretken yapay zekânın görsel üretiminde öncelikle metinsel bir komut (prompt) sonrasında sanatsal tarzlara (akımlara) ait eserlerin bulunduğu bir veri tabanının taranması, resmetme formunun (fotoğraf, resim, grafik vb.) ve aracının teknik özelliklerinin (lens, fırça, çözünürlük vb.) seçimi gerekmektedir. Üretilen komutta, istenilen duygu, mekân özellikleri, eserin formu ne kadar ayrıntılı verilirse o kadar iyi sonuç almak mümkündür. Midjourney, DALL-E ve Stable Diffusion gibi üretken yapay zekâ araçları ile günümüzde amatörlerin bile dijital sanat eserleri üretmesi kolaylaşmıştır (Doğan, 2023, s. 95).

Moda endüstrisinde yapay zekanın kullanım alanları talep trend stil tahminleri belirleme, koleksiyon oluşturma, üretim yönetimi, tedarik zinciri, pazarlama ve satış gibi geniş bir yelpazede yer almaktadır. Yakın zamanda görsel oluşturma araçlarını içeren uygulamaların sayısının ve içeriğinin zenginleşmesi, moda tasarımcıları tarafından koleksiyon oluşturmada kullanımını hızlandırmıştır (Bayraktar, 2023, s. 120).

Moda sektöründe 2018 yılında Yoox Net-a-Porter tarafından sunulan *8 by Yoox*, tüm koleksiyonun yapay zekâ tarafından tasarlandığı ilk çalışmalardan biri olmuştur. Gstar Raw markası, kelimelerden görseller üreten yapay zekâ programı Midjourney'i

kullanarak dünyanın ilk yapay zekâ destekli denim koleksiyonunu pazara sunmuştur. Koton, geleceğin modasını ulaşılabilir kılmak adına yapay zekâ programı ile tasarlanan üç parçadan oluşan özel bir koleksiyon hazırlamış ve 2022-Ağustos ayında “Rachel Araz x Koton Virtual Runway” projesiyle Türkiye’nin Metaverse odaklı ilk defilesini gerçekleştirmiştir. Arzu Kaprol “HumanAi” koleksiyonunu Moskova’da gerçekleşen BRICKS+ Fashion Summit etkinliğinde tanıtmıştır. İnsanlık ve yapay zekâ kavramlarını harmanlayan koleksiyon, insan olmanın değerlerini teknolojinin sonsuz olanaklarıyla buluşturmayı hedeflemiştir (Bayraktar, 2023, s. 52).

Moda sektöründe yapay zekâ kullanımı hızla yaygınlaşmaktadır. Moda pazarında yapay zekâyâ yönelik 2019 yılında 229 milyon dolar olan küresel harcamaların 2024 yılında 1.260 milyon dolara ulaşacağı tahmin edilmektedir (Shin, & Hwang, 2022, s. 678).

Yöntem

Atatürk’ün giysilerinin incelenmesi ve yapay zekâ ile giydirilmesini amaçlayan bu araştırma iki bölümden oluşmaktadır. Çalışmanın ilk bölümünde Atatürk’ün giysilerinin incelenmesinin amaçlandığı betimsel araştırmada tarama modeli kullanılmıştır. Araştırmanın materyalini, Anıtkabir Atatürk Müzesi’nde sergilenen 23 adet giysi oluşturmaktadır (çalışmaya aksesuarlar dahil edilmemiştir). Araştırma verilerinin toplanmasına yönelik giysileri incelemek için ölçme aracı olarak gözlem formu hazırlanmıştır. Hazırlanan gözlem formu giysilere uygulanarak; renk, malzeme, model özelliği, dikim ve süsleme özellikleri bakımından incelenerek analiz edilmiş ve yorumlanmıştır. Ayrıca, gözlem formu kullanılarak toplanan veriler tablolastırılarak giysilerde kullanılan kumaş türleri, süsleme teknikleri, beden ve kol kesimleri ile yaka modelleri nicel olarak değerlendirilmiştir.

Çalışmanın ikinci bölümünde üretken yapay zekâ aracı kullanılarak Atatürk’ün giyim tarzına uygun koleksiyonlar hazırlamak amaçlanmıştır. Bunun için sıklıkla tercih edilen iki farklı program kullanılmıştır. Bunlar stable diffusion xl ve dall-e destekli microsoft bing image creator uygulamalarıdır. Kelimelerden görsel oluşturabilmek için koleksiyonu tanımlayıcı bir metin oluşturulmuş ve prompt olarak girilmiştir. Oluşturulan pek çok görselden seçimler yapılmıştır.

Bulgular

Anıtkabir Atatürk Müzesi’nde sergilenen 23 adet giysiye uygulanan gözlem formu ile elde edilen bulgular aşağıda yer almaktadır.

Görsel 1. Mareşal Üniforması

Kaynak: Anıtkabir Atatürk Müzesi Kataloğu (1994), s. 18

Mareşal üniforması ceket, pantolon ve şapkadan oluşmaktadır.

Ceket: Malzeme olarak; yünlü hâkî kumaş, yeşil ipek astar, metal düğme, sarı sim kullanılmıştır. Ceket ön ortasından açık ve düz kesimlidir, boyu 75 cm'dir. Ön beden her iki tarafında da beden hattından etek ucuna kadar inen pensler yapılmıştır. Ön bedende dört tane kapaklı aplike cep çalışılmıştır. Yakası ayaklı erkek yakadır. Ön ortasına gizli pat çalışılmıştır. Arka ortası dikişlidir. Kollar iki parçalı takma kol olarak yapılmıştır. Parçalar makine dikişi ile tutturulmuş, etek uçlarında elde baskı dikiş tekniği uygulanmıştır. Astar olarak yeşil ipek astar kullanılmıştır. Astar parçaları makinede dikilmiş, cekete elde baskı dikiş tekniği ile tutturulmuştur. Omuzlardaki apoletler ve yakalardaki rütbeler sim işlemelidir. Ceketin dört cebi vardır. Sırma kumaş takımın tokasında çelenk içinde ay yıldız kabartma vardır.

Pantolon: Malzeme olarak yünlü hâkî kumaş, yünlü kırmızı kumaş, pamuk astar ve düğme kullanılmıştır. Pantolon düz kesimlidir ve boyu 98 cm'dir. Önde iki yanda yan dikişlerde açılan cepler, arkada sol tarafta fleto cep çalışılmıştır. Bel kısmında askı düğmeleri ve arkasında kısa bel ayarlama kemeri vardır; ayrıca beli pervazla temizlenmiştir. Parçalar makinede tutturulmuş, paçaların temizliği elde baskı dikiş tekniği ile çalışılmıştır. Yanlarında belden paçaya kadar inen ince şerit bunun her iki tarafında 4 cm genişliğinde kırmızı renk bant bulunmaktadır. Aksesuar olarak kullanılan şapkanın yüksekliği 15 cm çapı 31 cm'dir. Siperliği kahverengi olan şapkanın etrafını dolanan bant ve öndeki kokart sim işlemelidir.

Görsel 2. Spor Takım Elbise

Kaynak: Anıtkabir Atatürk Müzesi Kataloğu (1994), s. 18

Spor takım elbise ceket, pantolon ve yelekten oluşmaktadır.

Ceket: Malzeme olarak kahverengi-bej tüvit kumaş, astar ve düğme kullanılmıştır. Düz kesimli, önden tek sıra üç düğmeli ceketin her iki tarafında etek ucuna kadar inen pensler yapılmıştır. Ceket boyu 75 cm'dir. Ön sol bedende göğüs üzerine mendil için cep, bel hattının hemen altında her iki tarafa da aplike cep çalışılmıştır. Yakası beden hattına kadar açık röverli erkek yakadır. Kollar iki parçalı ve takma koldur. Parçalar makinede tutturulmuştur, yan cepleri spor dikişlidir. Etek uçları ve kol uçları elde baskı dikiş tekniği ile tutturulmuştur. İlikler elde açılmıştır. Bej renkte boyuna çizgili astar kullanılmıştır. Astar parçaları makinede dikilmiş, cekete elde baskı dikiş tekniği ile tutturulmuştur.

Pantolon: Malzeme olarak tüvit kumaş, pamuk astar ve düğme kullanılmıştır. Kesimi golf tipindedir ve boyu 98 cm'dir. Bel kısmında askı düğmeleri ve arkasında kısa

bel ayarlama kemeri vardır; ayrıca beli pervazla temizlenmiştir. Paçalara 4 cm'lik bant yapılmıştır. Parçalar makine dikişi ile tutturulmuş, paçaları elde baskı dikişi ile çalışılmıştır. Süsleme amaçlı biyeler elde tutturulmuştur. Bel ve bel ayarlama kemeri açık kahverengi biye ile süslenmiştir.

Yelek: Malzeme olarak tüvit kumaş, astar ve düğme kullanılmıştır. İçi beyaz çizgili, sırt kısmı bej renkte astar kumaştandır, boyu 56 cm'dir. Ön ortasından kapamalı, düz kesimli olup penslerle bedene oturtulmuştur. Yakası beden hattına kadar açık V yakadır. İki yanda ikisi göğüs üzerinde olmak üzere toplam dört adet fleto cep çalışılmıştır. Sırt kısmı bej renk astar kumaştandır. Parçalar makinede tutturulmuş, etek ucu elde baskı dikişi ile çalışılmıştır. İlikler elde açılmıştır. Astar olarak beyaz boyuna çizgili astar kullanılmıştır. Astar parçaları makinede birleştirilmiş, yelege elde baskı dikişi ile tutturulmuştur.

Görsel 3. Frak takımı

Kaynak: Anıtkabir Atatürk Müzesi Kataloğu (1994), s. 19

Frak takımı ceket, pantolon ve yelekten oluşmaktadır.

Ceket: Malzeme olarak yünlü siyah kumaş, saten siyah kumaş, astar ve düğme kullanılmıştır. Ön ortasından kapamalı, penslerle bedene oturtulmuştur, boyu 75 cm'dir. Yakası bele kadar açık röverli erkek yakadır ve saten kumaştandır. Ön kapamada altı düğme kullanılmıştır. Ceketin boyu ön ortasında belden 10 cm aşağıdadır, yanlara doğru belde sıfırlanmaktadır. Arka ortası dikişlidir ve yanlarda bedene oturtmak için pensler kullanılmıştır. Arka bedende etek ucu yuvarlak kesimli ve dize kadardır. Arka ortasında etek ucundan bele kadar kapalı yırtmaç çalışılmıştır. Kollar çift parçalı takma koldur. Parçalar makine dikişi ile tutturulmuştur. Etek uçlarında ve kol uçlarında elde baskı dikişi kullanılmıştır. İlikler elde açılmıştır. Astar olarak siyah ipek astar tercih edilmiştir. Astar makine dikişi ile dikilmiş, cekete elde baskı dikişi ile tutturulmuştur.

Yelek: Yünlü siyah kumaş, siyah ipek astar, düğme ve sutaşı kullanılmıştır. Ön ortasından kapamalı, bedene oturtmak için her iki tarafında pensleri olan ve bedene oturan bir kesim tercih edilmiştir. Boyu 57 cm olan yeğin, tek sıra dört düğmeden oluşan kapaması mevcuttur. Yakası belden 5 cm yukarıya kadar açık şal yakadır. Etek ucu ön ortasında bel hattından 15 cm aşağıda olup yan dikişlere doğru bel hattında sıfırlanmıştır. Parçalar makine dikişi ile tutturulmuştur. İlikler elde açılmıştır. Siyah ipek astar kullanılmıştır. Astar makinede dikilmiş, yelege elde baskı dikişi ile birleştirilmiştir. Yaka kenarlarına siyah sutaşı dikilmiştir.

Pantolon: Yünlü siyah kumaş, düğme ve sutaşı malzemeleri kullanılmıştır. Düz kesimli olan pantolonun boyu 98 cm'dir. Bel kısmında askı düğmeleri arkasında ise kısa bel kemeri vardır. Beli pervazla temizlenmiştir. Her iki yanında yan dikişlerden açılan cepler ve arkada tek fleto cep çalışılmıştır. Parçalar makine dikişi ile tutturulmuş, paçalarda elde baskı dikişi kullanılmıştır. Pantolon yan dikişleri üzerine siyah sutaşından biye geçirilmiştir.

Görsel 4. Pelerin

Kaynak: Anıtkabir Atatürk Müzesi Kataloğu (1994), s. 20

Pelerin: Malzeme olarak siyah yünlü kumaş, siyah ipek astar ve düğme kullanılmıştır. Boyu 150 cm'dir. Ön ortasından kapamalı kloş kesimlidir. Yakası beden hattına kadar açık röverli erkek yakadır. Ön bedende 30 cm uzunluğunda iki cep yeri bulunmaktadır Arka ortası dikişlidir. Parçalar makine dikişi ile birleştirilmiş, etek uçları elde baskı dikişi ile çalışılmıştır. İlikler elde açılmıştır. Astar olarak siyah ipek astar kullanılmıştır. Parçalar makine dikişi ile dikilmiş, elde baskı ile pelerine geçirilmiştir. Kumaş kaplı üç düğme kullanılmıştır.

Görsel 5. Smokin

Kaynak: Anıtkabir Atatürk Müzesi Kataloğu (1994), s. 21

Smokin ceket, pantolon ve yelekten oluşmaktadır.

Ceket: Siyah ynl kumaş, siyah saten kumaş, ipek astar ve düğme kullanılmıştır. nden tek kumaş kaplı düğme kapamalı olup pens ile bedene oturtulmuştur. Sol göğüs üzerinde ve beden her iki yanına fleto cep çalışılmıştır. Yakası bele kadar açık röverli erkek yakadır ve saten kumaştan yapılmıştır. Arka ortası dikişlidir ve ceket boyu 75 cm'dir. Kollar iki parçalı ve takma koldur. Parçalar makine dikişi ile birleştirilmiştir. Ceketin etek uçlarında ve kol uçlarında elde baskı dikişi kullanılmıştır. İlikler elde açılmıştır. Siyah ipek astar tercih edilmiştir. Astar parçaları makine dikişi ile dikilmiş, elde baskı dikişi ile cekete tutturulmuştur.

Pantolon: Malzeme olarak siyah ynl kumaş, pamuklu astar ve düğme kullanılmıştır. Pantolon düz kesimli olup her iki n yanda yan dikişten açılan cepler ve arkada fleto cep çalışılmıştır. Bel kısmında askı düğmeleri ve arkasında kısa bel ayarlama kemeri vardır. Beli pervazla temizlenmiştir. Boyu 101 cm olan pantolonun birleştirme işleminde makine dikişi kullanılmıştır. Paaların temizliği için elde baskı dikişi yapılmıştır. Pantolonun yan dikişi üzerine parlak siyah ince şerit geçirilmiştir.

Yelek: Ynl siyah kumaş, ipek siyah astar, düğme ve sutaşı kullanılmıştır. nden kapamalı olup bedene oturtmak için pens kullanılmıştır, boyu 55 cm'dir. Yakası belden 5 cm yukarıdan başlayan şal yakadır. Kapama için dört düğme arka arkaya yerleştirilmiştir. Her iki yanda fleto cep kullanılmıştır. Etek ucu n ortasında sivrilerek yanlara doğru bele aklaşmıştır. Parçalar makine dikişi ile birleştirilmiştir. Etek uçları elde baskı dikişi ile dikilmiştir. İlikler elde açılmıştır. Siyah ipek astar kullanılmıştır. Astar parçaları makinede dikilmiş, yeleğe elde baskı dikişi ile tutturulmuştur. Yaka kenarlarına siyah sutaşı dikilmiştir.

Görsel 6. Takım elbise

Kaynak: Anıtkabir Atatürk Müzesi Kataloğu (1994), s. 21

Takım elbise ceket, pantolon ve yelekten oluşmaktadır.

Ceket: Ynl lacivert kumaş, lacivert ipek astar ve düğme kullanılmıştır. Kruvaze kapama olup penslerle bedene oturtulmuştur. Bedenin her iki tarafına kapaklı fleto cep çalışılmıştır. Yakası bele kadar açık röverli erkek yakadır. Arka ortası dikişlidir. Kollar iki parçalı takma koldur. Parçalar makine dikişi ile tutturulmuştur. Etek ve kol uçlarında elde baskı dikişi kullanılmıştır. İlikler elde açılmıştır. Lacivert ipek astar kullanılmıştır. Astar parçaları makine dikişi ile dikilmiş, elde baskı dikişi ile cekete tutturulmuştur.

Pantolon: Malzeme olarak ynl lacivert kumaş, pamuklu astar ve düğme kullanılmıştır. Pantolon düz kesimli olup her iki yanda yan dikişten açılan cepleri vardır. Bel kısmında askı düğmeleri arkasında kısa bel ayarlama kemeri vardır. Beli pervazla temizlenmiştir. Bel ve bel ayarlama kemerine biye geçirilmiştir. Paaları dublelidir. Birleştirme işleminde makine dikişi kullanılmıştır. Paaları elde baskı dikişi ile

temizlenmiştir. Biyeler elde tutturulmuştur. İlikler elde açılmıştır. Bel ve kol ayarlama kemerine biye geçirilmiştir.

Yelek: Yünlü lacivert kumaş, çizgili beyaz ipek astar ve düğmeden oluşmaktadır. Önden tek sıra kapama tercih edilmiş ve altı düğme kullanılmıştır. İki yanda ve göğüs üzerinde cepler vardır. Yakası beden hattına kadar açık V yakadır. Sırt kısmı lacivert astar kumaşandır. Parçalar makinede tutturulmuştur. Etek ucu elde baskı dikişi ile tutturulmuştur. İlikler elde açılmıştır. Astar olarak boyuna çizgili beyaz renk ipek astar kullanılmıştır. Astar parçaları makinede dikilmiş, yelege elde baskı dikişi ile tutturulmuştur.

Görsel 7. Montgomeri

Kaynak: Anıtkabir Atatürk Müzesi Kataloğu (1994), s. 22

Montgomeri: Malzeme olarak kahverengi süet kumaş, yün, pamuklu bej astar ve düğmeden oluşmaktadır. Ön ortasından kapamalı rahat kesimdir ve boyu 63 cm'dir. Şömiziye yakalıdır, yanlarda kapaklı aplike cep kullanılmıştır. Kollar iki parçalı takma koldur. İlikler kendi kumaşından parçalı ilik olarak çalışılmıştır. Yaka, kol uçları ve etek uçları bej yün ribanadır. Parçalar makinede dikilmiştir. Astar bej renkli poplin kumaşandır ve elde baskı dikişi ile montgomeriye tutturulmuştur. Eres - Tailor Made" markalı ve "Marinos - İstanbul" yapımıdır.

Görsel 8. Palto

Kaynak: Anıtkabir Atatürk Müzesi Kataloğu (1994), s. 22

Palto: Yapımında siyah yün kumaş, samur kürk ve düğme kullanılmıştır. Boyu 135 cm'dir. Kruvaze model olup rahat kesimlidir. Yakası şal yaka modelde olup samur kürkten yapılmıştır. Yanlarda kapaklı fleto cep çalışılmıştır. Kollar iki parçalı takma koldur. Birit ilik yapılmış, altı düğmelidir. Parçalar makine dikişi ile birleştirilmiştir. Kol ve etek uçları elde baskı dikişi ile tutturulmuştur. İçi samur kürkle kaplanmış, elde baskı dikişi ile paltoya tutturulmuştur.

Görsel 9. Palto

Kaynak: Anıtkabir Atatürk Müzesi Kataloğu (1994), s. 23

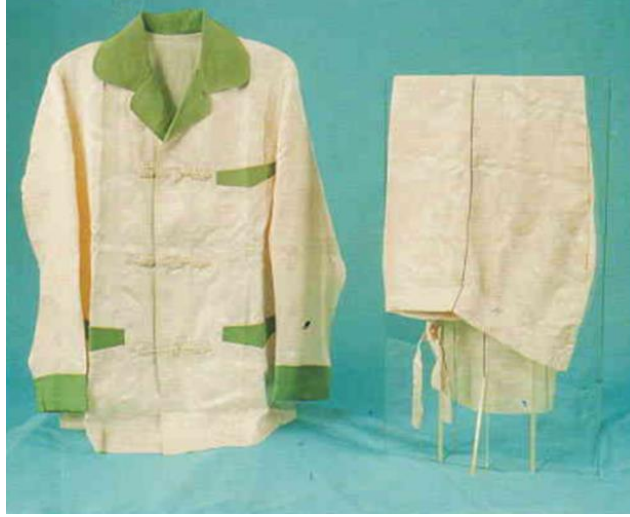
Palto: Yapımında açık kahverengi kaşmir kumaş, kahverengi saten astar ve düğme kullanılmıştır. Palto kruvaze kapama olup geniş kesimlidir. Yakası bel hattına kadar açık röverli erkek yakadır. Ön bedende yanlarda kapaklı aplike cep çalışılmıştır. Reglan kol kullanılmıştır ve kol üstü dikişlidir. Kol uçlarına kendi kumaşından bant geçirilmiştir. Ön kapamada altı, arkada kemerin üzerinde iki tane düğmesi vardır. Parçalar makinede dikilmiştir. Etek ucu ve koldaki bantlar elde bastırılmıştır. Cep kenarları, ön ortası, yaka kenarları elde dikilmiştir. Kahverengi satenden yarım astar çalışılmıştır. Astar elde baskı dikişi ile paltoya tutturulmuştur.

Görsel 10. Robdöşambr

Kaynak: Anıtkabir Atatürk Müzesi Kataloğu (1994), s. 24

Robdöşambr: Bej-mavi-lacivert çizgili yünlü kumaştan yapılmıştır. Boyu 134 cm'dir. Önden kapamalı rahat kesimlidir. Bele kadar açık şal yaka çalışılmıştır. Ön sol göğüs üzerinde peto cep, yanlarda aplike cep yapılmıştır. Cep üstlerine kumaşın eninden bant geçirilmiştir. Kollar takma kol olup, kol uçlarına 10 cm'lik kumaşın eninden bant kullanılmıştır. Belden kuşaklıdır. Birleştirme işleminde makine dikişi, etek ucu ve kol bantlarında elde baskı dikişi uygulanmıştır.

Görsel 11. Pijama takımı

Kaynak: Anıtkabir Atatürk Müzesi Kataloğu (1994), s. 24

Pijama ceketi: Malzeme olarak beyaz ve yeşil ipek kumaş ve düğme kullanılmıştır. Ön ortasından tek sıra kapamalı ve düz kesimlidir, boyu 75 cm'dir. Yakası beden hattına kadar açık röverli erkek yakadır. Sol göğüs üzerinde ve yanlarda aplike cepler çalışılmıştır. Kollar takma koldur. Pijamanın birleştirme işleminde makine dikiş kullanılmış, etek ucu elde bastırılmıştır. Biritler elde tutturulmuştur. Yaka, kol uçları ve cebin süslemesinde yeşil ipekli kumaş kullanılmıştır. Ön ortasındaki kapama biyelerle oluşturulmuş biritlerle yapılmıştır ve üç tane sedef düğme kullanılmıştır.

Pijama pantolonu: Yapımında beyaz ve yeşil ipek kumaş kullanılmıştır. Pantolon modelinde kesilmiştir, boyu 105 cm'dir. Beli pervazla temizlenmiştir ve püsküllü kuşağı vardır. Parçalar makinede tutturulmuştur. Paçaları elde bası dikişi ile temizlenmiştir. Yan dikişlerine yeşil şerit biye geçirilmiştir.

Görsel 12. Gömlek

Kaynak: Anıtkabir Atatürk Müzesi Kataloğu (1994), s. 26

Gömlek: Beyaz renkli poplin kumaştan yapılmıştır. Yakasız frak gömleğidir ve boyu 92 cm'dir. Uzun kollu, roba kısmı pililidir. Pili kısmında iki adet üstten, bel hizasında iki adet gizli yerleştirilmiş düğmesi vardır. Pilinin bitiminden sonra pantolona bağlanmak için iki ilikli bant bulunmaktadır. Gömlek parçaları makine dikişi ile birleştirilmiştir. Süslemeler elde yapılmıştır. Boyun kısmında içte "KEMALAT D. Grammatika" etiketi vardır. Sol kol üzerinde dirsek altında dairesel olarak "G. M. K." harfleri işlenmiştir.

Görsel 13. Gömlek

Kaynak: Anıtkabir Atatürk Müzesi Kataloğu (1994), s. 26

Gömlek: Krem renk ipekten yapılmıştır. Yakasız frenk gömleği olarak tasarlanmıştır ve uzunluğu 94 cm'dir. Önde dört, kol ağızlarına yakın yerde birer adet düğme ve kol ağızlarında karşılıklı ilikleri vardır. Yaka takmak için ensede bir, önde iki, bel hizasında pantolona bağlanmak için ise iki ilikli bant bulunmaktadır. Gömleğin birleştirme işlemine makine dikişi kullanılmış, süslemeleri elde yapılmıştır. Sol göğüs üzerine dairesel olarak iç içe geçmiş "G.M.K." harfleri işlenmiştir. Boyun kısmında içte "KEMALAT D. Grammatika" etiketi dikilmiştir.

Atatürk'ün Anıtkabir Atatürk Müzesi'nde yer alan giysilerinin kumaş, renk, süsleme ve model özelliklerine ait bulgular Tablo 1'de yer almaktadır.

Tablo 1. Giysilerde kullanılan malzeme, renk, süsleme ve model özellikleri

	Sayı	%		Sayı	%
Ana kumaşlar			Astar kumaşlar		
yünlü	17	74	İpek	10	44
ipek	2	9	saten	1	4
poplin	2	9	poplin	1	4
kaşmir	1	4			
süet	1	4			
Ana kumaş renkleri			Astar renkleri		
siyah	8	35	siyah	6	26
kahverengi	5	22	kahverengi	2	9
lacivert	4	18	beyaz	2	9
beyaz	3	13	bej	2	9
krem	2	9	yeşil	1	4
haki	2	9			
mavi	1	4			
Süsleme teknikleri			Süsleme renkleri		
biye	6	26	siyah	6	26

bant	2	9	kahverengi	2	9
şerit	1	4	kırmızı	2	9
sim, sırma	1	4	yeşil	2	9
sutaşı	3	13	sarı	1	4
nakiş	2	9	beyaz	1	4
biirit	1	4			
Beden ve kol kesimleri			Yaka modelleri		
düz beden çift parçalı kol	7	31	röverli erkek yaka	7	31
düz beden tek parçalı kol	3	13	şal yaka	4	18
düz beden reglan kol	1	4	V yaka	2	9
robalı düz kol	1	4	ayaklı erkek yaka	2	9
düz beden	4	18	şömiziye yaka	1	4
kloş	1	4	yakasız	2	9
mono kapama	13	57			
kravaz kapama	3	13			

n:23

Tablo 1’de yer alan bulgulara göre giysilerde çoğunlukla ana kumaş olarak yünlü kumaşlar, renk olarak siyah ve kahverengi tercih edilmiştir. Astarlık kumaş olarak ipek, renk olarak ise siyah ön plana çıkmıştır. Giysilerde süsleme olarak genellikle biye ve sutaşı, renk olarak da siyah kullanılmıştır. Giysilerin model özellikleri incelendiğinde, düz beden ve çift parçalı kol kesimi, kapama olarak mono kapama, yaka olarak da röverli erkek yaka ve şal yaka görülmektedir.

Çalışmanın bu bölümünde, Atatürk için üretken yapay zekâ araçları kullanılarak koleksiyonlar oluşturulmuştur. Koleksiyonu tanımlayıcı olarak oluşturulan prompt şu şekildedir: “2023-2024 sonbahar kış sezonu moda trendlerine uygun, cesur modern yenilikçi erkekler için, haute couture, klasik minimalist sofistike, siyah beyaz bej ve kahverengi renklerde giysi koleksiyonu”. Oluşturulan metin iki farklı yapay zeka aracına aynı şekilde girilmiş ancak farklı görseller elde edilmiştir. Oluşturulan koleksiyonlara ait görsellerden seçilenler aşağıda sunulmuştur.

Görsel 14. Bing Image Creator ile Hazırlanan Koleksiyon

Kaynak: Bayraktar, F. (2024)

Görsel 15. Stable Diffusio XL ile Hazırlanan Koleksiyon

Kaynak: Bayraktar, F. (2024)

Bing image creator ile hazırlanan koleksiyonda klasik ve spor unsurların bir arada kullanıldığı, kahverengiden bej renge uzanan renk tonlarının modern ve minimalist bir çizgide yer aldığı görülmektedir. Ayakkabı, çanta, şal, saat ve gözlük gibi aksesuarlarla tamamlanan koleksiyonun Atatürk'ün moda çizgisine yakın olduğu düşünülmektedir. Stable diffusion xl ile oluşturulan koleksiyonda ise klasik minimalist şıklık ön plana çıkmıştır. Bej tonlarının ağırlıkta kullanıldığı, beyaz gömlek siyah kravat ile hareketlendirilen detaylar dikkat çekmektedir. Bu koleksiyonda yer alan takım elbiselerin Atatürk'ün seçkin klasik tercihlerine uygun olduğu söylenebilir.

Sonuç

Bireylerin sosyal statüsünü, ifade biçimini ve iletişim tarzını anlatan moda toplumlardaki siyasal ve sosyal dönüşümlerin de göstergesi olmuştur. Cumhuriyet dönemi öncesinde, kıyafet ve başlıkla ilgili pek çok düzenleme yapılmasına karşın bir birliklilik sağlanamamıştır. Cumhuriyetin ilanıyla birlikte geleneksel kültürün baskın olduğu giysilerin yerini çağdaş dünya modasının şekillendirdiği giyim tarzı almıştır. Cumhuriyetin ilk yılları devrimlerle anılan bir dönemdir. Bu dönemde gerçekleşen kıyafet devrimi ise toplumsal görünümü baştan aşağıya değiştiren ve yenileyen bir vurguya sahiptir.

Kıyafetteki değişimler kültürel değişimin bir parçasıdır ve halkın günlük yaşamında simgesel bir öneme sahiptir. Atatürk, cumhuriyetin ilanından sonra ekonomik kalkınmayla birlikte modernleşmeyi benimsemiştir. Toplumunu değiştirmenin yolunun öncelikle dış görünümünün değiştirilmesinden geçtiğini ifade ederek bu alandaki yenilikleri stratejik hamlelerle desteklemiştir. Atatürk; *"Medeni ve beynelmilel kıyafet, bizim için, çok cevherli milletimiz için layık bir kıyafettir. Onu giyeceğiz"* diyerek bu konudaki hedefini ve

kararlı tutumunu ifade etmiştir. 1925 yılında uygulamaya konulan şapka kanunu ve 1934 yılındaki kıyafet devrimi bu ülkünün somut sonuçlarıdır. Topluma bu devrimleri sözlü ifadelerle anlatmanın ötesinde kendi moda anlayışı ve kültürü ile birleştirerek sunmayı tercih eden Atatürk adeta bir moda ikonu etkisi yaratmıştır. Askeri ve siyasi alanda göstermiş olduğu cesur ve yenilikçi karakterini giyim konusunda da sergilemiştir. Cumhuriyet döneminin pek çok yeni giyim tarzını büyük bir ustalık ve incelikte taşımış, toplumda ilham kaynağı olmuştur.

Atatürk'ün giysilerinin incelenmesini amaçlayan bu çalışmada, sahip olduğu en değerli eşyalarının yer aldığı Anıtkabir Atatürk Müzesi seçilmiştir. Müzede sergilenen 23 adet giysi bu araştırma kapsamında incelenmiş ve yorumlanmıştır. Giysilerden elde edilen bulgularda, çoğunlukla ana kumaş olarak yünlü ve ipekli kumaşların, astar olarak ise ipek dokumaların kullanıldığı belirlenmiştir. Giysilerin kumaş renklerinde siyah ve kahverengi tercih edilmiştir. Model özelliklerinde ise röverli erkek yaka, mono kapama, düz beden çift parçalı kol kesimleri sıklıkla yer almıştır. Dikiş tekniklerinde, makine dikişi ve elde baskı dikiş tekniği uygulanmıştır. Süsleme olarak ise genellikle biye ve sutaşının kullanıldığı görülmüştür.

Araştırmaya konu olan giysiler kullanılan malzeme, kesim, dikim ve model özelliği olarak dönemin en kaliteli ve şık giysilerini oluşturmaktadır. Bu giysilerin, toplumda gerçekleştirilen kıyafet devriminin uygulayıcı parçaları olduğu düşünüldüğünde, tarihi bir öneme sahip olduğu açıktır. Atatürk üzerinde bu giysilerin bir döneme tanıklık ettiği ve Türkiye Cumhuriyeti moda kültürünün temellerini attığı ve dönüştürdüğü bir gerçektir.

Araştırmada, Atatürk için üretken yapay zekâ araçları kullanılarak, günümüz moda trendlerine uygun koleksiyonlar oluşturulmuştur. Atatürk günümüzde yaşasaydı nasıl giyinirdi sorusunun cevabı aranmıştır. Bunun için bing image creator ve stable diffusion xl programları kullanılmıştır. Oluşturulan koleksiyonlar ile Atatürk'ün orijinal giysileri karşılaştırıldığında, günümüz moda trendlerinin uzağında kalmadığı görülmüştür. Kullanılan giysi parçaları benzer olmakla birlikte detaylarda farklılıklar ortaya çıkmaktadır. Slim fit ceketler, takım elbiseleri tamamlayan yelekler ve kravatlar, spor mont ve klasik paltolar değişmeyen modeller olarak dikkat çekmektedir. Ayrıca aksesuarlarla zenginleştirilen koleksiyonlar Atatürk'ün başlıca tercihleri arasındadır. Atatürk'ün kendi döneminin şartlarına göre hazırlanmış giysilerinin üzerinden yaklaşık yüz yıl geçmesine rağmen modern ve şık görünümünden pek de bir şey kaybetmedikleri görülmektedir. Bu da Atatürk'ün zamansız bir giyim zevki ve anlayışının sonucudur.

Kaynakça

- Ardakoç, N. (1988). *Atatürk Hayatı Vecizeleri İnkıapları İlkeleri Kronolojisi*. İstanbul: Geçit Yayınevi.
- Aydın, R. (2018). Türk Modernleşmesinde Bir Görünüm ve Değişim Temsili Olarak Kıyafet. *Abant Kültürel Araştırmalar Dergisi*, 3(6), 48-70.
- Bayraktar, F. (2023). Moda Endüstrisinin Yapay Zekâ ile Dönüşümü. F.Başbuğ, Z.Başbuğ (Edt), *Sanat Araştırmaları II* (s. 106-123) içinde. Gece kitaplığı.
- Bayraktar, F. (2023). Yapay Zekâ ile Koleksiyon Hazırlama. VIII. Uluslararası Türk Kültür ve Sanatlarını Tanıtma Sempozyumu, 21-24 Kasım 2023, Afyon.
- Bozkurt, A. (2023). ChatGPT, Üretken Yapay Zekâ ve Algoritmik Paradigma Değişikliği. *Alanyazın*, 4(1), 63-72.

- Doğan, M. E. (2023). Yapay zekâ ve sanat: üretken yapay zekâ çağında sanat eseri ve aura kavramı. E.B. Ceyhan, İ.F. Ceyhan (Edt.), *Yapay Zekâ, Blockchain ve Nesnelere İnterneti Kitap Serisi / Yapay Zekâ: Alan Uygulamaları-2* (s. 81-104) içinde. Nobel Bilimsel Eserler.
- Durham, D., (2008). Giysi, Kimlik ve Demokratik Özne: Demokratik Botswana'da Etnik Giysi (Çev. Pelin Önder Erol). *Sosyoloji dergisi*, 19, 121-141.
- Erendil, M. (1988). *İlginç Olaylar ve Anekdotlarla Atatürk*. Ankara: GNKUR. Basımevi.
- Eroğlu, H. (1997). *Atatürk Hayatı ve Üstün Kişiliği*. Ankara: Kültür Bakanlığı.
- Esquire.com (2023). İyi Giyinmeyi de Ondan Öğrendik: Mustafa Kemal Atatürk. <https://www.esquire.com.tr/galeri/extra/iyi-giyinmeyi-de-ondan-ogrendik-mustafa-kemal-ataturk> [Erişim Tarihi: 05.11.2023].
- İnce, A.H. (2021). Mustafa Kemal Paşa'nın Terzisi. <http://www.alihiikmetince.com/haber/mustafa-kemal-pasa-nin-terzisi-405>. [Erişim Tarihi: 05.11.2023].
- Ketmen, İ., Çoruh, E., (2021). M. Kemal Atatürk ve Cumhuriyet Dönemi Modası. *New Era International Journal of Interdisciplinary Social Researches*, 6(8), 35-43.
- Koç, F., (2019). Türkiye'de Kadının Yeni İmajının Oluşturulmasında Atatürk'ün Rolü (1920-1938), *Uluslararası Atatürk Kongresi*, 12-15 Kasım 2019, Amasya.
- Kongar, E. (1983). *Devrim Tarihi ve Toplum Bilim Açısından Atatürk*. İstanbul: Remzi Kitabevi.
- Kubalı, N. (1973). *Türk Devrim Tarihi Dersleri*. İstanbul: Kutulmuş Matbaası.
- Ortaylı, İ. (2018). *Gazi Mustafa Kemal Atatürk*. İstanbul: Kronik kitap.
- Öngen, A. G. (2015). Cumhuriyet Dönemi Modernleşme Politikasının Erkek Giyim Tarzına Etkisi, *Akdeniz Sanat*, 8(15).
- Saraç, F. (1998). Sarı Zeybek. Bir defilenin hikayesi. <https://faruksarac.com/hikaye.html> [Erişim Tarihi: 10.11.2023].
- Saray, M. (1989). *Kıyafet ve Laiklik*. Ankara: Azerbaycan Kültür Derneği Yayınları.
- Sezer Arıç, A. (2006). Türklerde Kıyafetin Kısa Tarihi, *Atatürk Araştırma Merkezi Dergisi*, 22(64-65-66), 141-60.
- Sherrill, C.H, (1977). *Bir Elçiden Gazi Mustafa Kemal*. İstanbul: Tercüman 1001 Temel Eser.
- Shin, E., Hwang, H. S. (2022). Exploring the Key Factors that Lead to Intentions to Use AI Fashion Curation Services through Big Data Analysis. *KSII Transactions on Internet & Information Systems*, 16(2).
- Villalta, J.B., (1982). *Atatürk* (Çev. Fatih Özsu). Ankara: Kültür ve Turizm Bakanlığı.
- Yıldırım, T., (2023). Atatürk dönemi Kılık Kıyafet Düzenlemeleri ve Toplum Üzerindeki Etkileri. *Atatürk Yolu Dergisi*, 73, 405-419.

Görsel Kaynakça

- Görsel 1:** *Anıtkabir Atatürk Müzesi* (1994). Anıtkabir Komutanlığı, Ankara.
- Görsel 2:** *Anıtkabir Atatürk Müzesi* (1994). Anıtkabir Komutanlığı, Ankara.
- Görsel 3:** *Anıtkabir Atatürk Müzesi* (1994). Anıtkabir Komutanlığı, Ankara.

Görsel 4: *Anıtkabir Atatürk Müzesi* (1994). Anıtkabir Komutanlığı, Ankara.

Görsel 5: *Anıtkabir Atatürk Müzesi* (1994). Anıtkabir Komutanlığı, Ankara.

Görsel 6: *Anıtkabir Atatürk Müzesi* (1994). Anıtkabir Komutanlığı, Ankara.

Görsel 7: *Anıtkabir Atatürk Müzesi* (1994). Anıtkabir Komutanlığı, Ankara.

Görsel 8: *Anıtkabir Atatürk Müzesi* (1994). Anıtkabir Komutanlığı, Ankara.

Görsel 9: *Anıtkabir Atatürk Müzesi* (1994). Anıtkabir Komutanlığı, Ankara.

Görsel 10: *Anıtkabir Atatürk Müzesi* (1994). Anıtkabir Komutanlığı, Ankara.

Görsel 11: *Anıtkabir Atatürk Müzesi* (1994). Anıtkabir Komutanlığı, Ankara.

Görsel 12: *Anıtkabir Atatürk Müzesi* (1994). Anıtkabir Komutanlığı, Ankara.

Görsel 13: *Anıtkabir Atatürk Müzesi* (1994). Anıtkabir Komutanlığı, Ankara.

Görsel 14: Bayraktar, F. (2024). Bing Image Creator.

Görsel 15: Bayraktar, F. (2024). Stable Diffusion XL.